

SOCIALNI OBZORNIK

UMRLJIVOST OTROK NA VASI

V naših župnih uradih leže debele in težke rojstne in mrtvaške knjige. Vanje hladno beležijo, kdaj, kje in v kakih okoliščinah je bilo novo človeško bitje rojeno ali je prenehalo živeti. V Sloveniji vodijo matične knjige že 150—200 let. V njih je vknjiženih dokaj generacij našega naroda. Ravno zato vsebujejo te knjige mnogo zanimivega, ker so razvidni iz njih najelementarnejši dogodki, rojstva in umiranje. Ko listamo po matičnih knjigah in poizkušamo vsako posamezno izmed tam zabeleženih človeških bitij abstrahirati na suho številko v statistični tabeli, zadihajo iz hladnih števil trde zakonitosti razvoja našega naroda, zakonitosti, ki nam dajo mnogo misliti.

Oglejmo si danes samo rojstva in umrljivost otrok do desetega leta starosti v župnijah Sv. Andraža v Slov. gor., Sv. Marka niže Ptuja, Zavrča in Sv. Barbare v Halozah. (Podroben opis gornjih župnij prinaša članek: Jurančič Josip: Kaj pa je tebe treba bilo... LZ, LVII, št. 1—2, 1937.)

Desetletje	Sv. Andraž v Slov. goricah			Sv. Marko niže Ptuja			Zavrč			Sv. Barbara v Halozah		
	Število rojenčkov	Število umrlih do 10. leta	% umrlih do 10. leta	Število rojenčkov	Število umrlih do 10. leta	% umrlih do 10. leta	Število rojenčkov	Število umrlih do 10. leta	% umrlih do 10. leta	Število rojenčkov	Število umrlih do 10. leta	% umrlih do 10. leta
1771—80	330	114	34,5									
1781—90	371	153	41,2									
1791—00	412	161	39,0									
1801—10	314	92	29,2									
1811—20	375	123	32,6									
1821—30	363	94	25,8									
1831—40	340	124	36,4	827	370	44,7	532	184	34,5	861	284	32,8
1841—50	319	84	26,3	849	286	33,7	556	202	36,3	867	276	31,8
1851—60	290	102	35,2	755	326	43,1	572	233	40,7	835	263	31,5
1861—70	346	87	25,1	734	238	32,4	530	156	29,4	1059	331	31,2
1871—80	372	131	35,2	872	316	36,2	629	223	35,4	1021	356	34,8
1881—90	415	116	27,4	806	239	29,6	639	245	38,3	1000	345	34,5
1891—00	424	150	35,3	910	264	29,0	707	243	34,3	1052	336	32,8
1901—10	413	127	30,9	1028	287	27,9	755	222	29,4	1145	330	28,8
1911—20	328	108	32,9	844	302	35,7	553	169	30,5	911	336	36,7
1921—30	491	139	28,3	1108	276	24,9	750	191	25,4	1119	254	22,8
Skupaj	5903	1905	32,2	8733	2904	33,2	6223	2068	33,2	9870	3111	31,5

Pri Sv. Andražu so se v 160 letih rodili 5903 otroci. V isti dobi je umrlo 4634 ljudi, od teh 1905 v detinski dobi do desetega leta (41,1%). Ako primerjamo število rojstev s številom umrlih otrok, se nam pokaže povprečna umrljivost v visokem odstotku (32,2%).

Pri Sv. Marku se je v 100 letih rodilo 8733 otrok, umrlo pa 6453 ljudi. Do deset let starih mrličev je bilo 2904, to je 44.9%. Od vseh rojenih jih je umrla cela tretjina v prvem desetletju svojega življenja (33.2%).

V Zavrču se je v 100 letih narodilo 6223 otrok, umrlo pa 4772 ljudi. Do deset let starih mrličev je bilo 2068, ali 43.4%. Odstotek umrljivosti je zopet isti (33.2%).

Pri Sv. Barbari je bilo v 100 letih 9870 rojstev, smrtnih primerov pa 7024. Do deset let starih mrličev je bilo 3111, kar znaša 49.9% vseh mrličev. Do desetega leta starosti je umrlo 31.5%. Število se zopet približuje tretjini.

Tako je povprečje za 100 oziroma 160 let v navedenih župnijah. V vseh je v prvih desetih letih starosti pomrla tretjina otrok. Ta števila nas morajo presenetiti, posebno še, če jih primerjamo s števili, ki kažejo detinsko umrljivost drugih narodov in držav. Slovenska kmečka mati, domačinka gornjih štirih župnij, je v zadnjih 100 oziroma 160 letih vsakega tretjega otroka rodila zato, da so ji ga vzele težke socialne, ekonomske in higienske prilike.

Ko pa pregledujemo odstotna števila posameznih župnij za posamezna desetletja, vidimo, da so številke v prvih desetletjih precej nestalne in kažejo v umrljivosti med posameznimi desetletji precejšnje razlike. To razliko v umrljivosti moramo pripisovati raznim epidemijam koz, škrlatice, griže, davice in drugih bolezni, ki se jih tedanje zdravilstvo ni znalo ubraniti. Umirjenost in tudi neznamen padec števil v zadnjih desetletjih pa so povzročili razni higienski ukrepi oblasti, kakor so obvezno cepljenje proti kozam, izolacije bolnikov ob nastopu epidemij, obvezna desinfekcija in podobni.

Največjo razliko v odstotkih med posameznimi desetletji prejšnjega stoletja zasledimo pri Sv. Marku niže Ptuja. Ko sem prelistaval mrtvaške knjige, sem videl, da so tu najpogosteje nastopale epidemije. Pojavila se je celo dvakrat prava azijska kuga. Lažji primeri epidemij, zlasti griže, pa se v tej župniji primerjajo še v najnovejši dobi in zahtevajo vsakokrat po nekaj žrtev. Župnija leži tik Drave, ki v tem predelu pogosto menja svoje struge. V opuščenih strugah stoji voda, mnogokrat kar cela leta; tu gnijejo razne organske snovi in poleti okužujejo okolico.

Obe haloški župniji kažeta skoro enako visoko umrljivost. V obeh župnijah umre manj otrok v dojeniški dobi, a več v detinski dobi od prvega do desetega leta. Tako je umrlo pri Sv. Barbari v dojeniški dobi v 100 letih 1359 dojenčkov, otrok od prvega do desetega leta pa 1752, v Zavrču 981 dojenčkov in 1087 otrok, pri Sv. Andražu 738 dojenčkov in 430 otrok in pri Sv. Marku 1915 dojenčkov in 989 otrok. V haloških župnijah je bilo med otroci mnogo več jetike kakor pri Sv. Marku in Sv. Andražu. To razmerje je torej pripisovati jetiki.

Pogled na gornje številke nas preveri, da se kljub navideznemu splošnemu napredku tekočega stoletja higiena otroka ni premaknila kdo ve kaj naprej. V zadnjem stoletju so se izvršile na vseh področjih javnega življenja velike izpremembe. Ukinjen je bil fevdalizem in uveden liberalni gospodarski sistem, padarijo je izpodrinilo znanstveno zdravništvo, zgradili so bolnice, izumili röntgen, odkrili bacile, kmečkim porodnicam pomagajo že izprašane babice, naše ljudstvo si je izboljšalo stanovanje in obleko, smisel za higieno se je vselil že tudi v naš kmečki dom, govorimo o stoletju otroka, prirejamo materinske dneve, šolstvo se vsestransko udejstvuje, obdajajo nas radiovalovi, preplavlja nas tisk — a kaj pomeni vse to za naše podeželsko ljudstvo?

Matične knjige nam povedo, da so v prejšnjem stoletju pobirale otroke razne epidemije, zadnja desetletja pa slabotnost, neodpornost in jetika. Civilizacija in znanost sta užugali epidemične bolezni, upreti pa se nista mogli slabotnosti, neodpornosti in jetiki, ki so med kmečke otroke zašle kot posled-

dica slabih ekonomskih prilik našega ljudstva. Naši pisatelji in pesniki-romantiki so nam v svojih delih slikali rdečelično vaško mladino. Take mladine danes ne vidimo več. In zakaj ne?

Kmet in kmečki dom sta dva stara ekonomska pojma. Nekdanji kmet je prideloval in pridelke užival sam. Kmečka družina si je izdelovala obleko, svetila s trskami, sladkorja, kave, čaja in riža ni poznala. Prvotni kmet ni prideloval, da proda in pridobi denar, ampak, da uteši življenjske potrebe sebi in svojim. Liberalni gospodarski sistem pa je s svojo industrijalizacijo docela izpremenil življenje. Kmet je opuščal domačo produkcijo obleke in orodja, pričel je rabiti razna industrijska, navidezno cenejša živila in oblačila. Zato pa je moral začeti z odprodajanjem svojih pridelkov. Način kmečkega proizvajanja kakor tudi proizvajalna sredstva se namreč niso zracijonalizirala in izboljšala, da bi za uvedbo novega ekonomskega sistema pridobila potrebna sredstva. Kmet proda danes žito, krompir, mleko, svinje, jajca, teleta, perutnino, sam pa otepa zelje, repo, fižol in druga na kalorijah manj bogata živila. Ne dá se tajiti, da je naše kmečko ljudstvo napredovalo na vseh toriščih in tudi v pripravi zdrave hrane, gotovo pa je, da se je redilna vrednost prehrane znižala.

Nadalje se je število ljudstva po naših vaseh pomnožilo, posestva pa se razdrobila v tako majhne ekonomske enote, da se na njih le s težavo preživlja največkrat številna kmečka družina. Zato se je naša vas že precej sproletarizirala. Kmečka mati mora stalno za delom, otroke po ves dan zapira v koč, sama pa ne uživa dovolj zaščite ne pred in ne po porodu.

Iz teh kratkih izvajanj vidimo, da tiče vzroki visoke umrljivosti na vasi v ekonomskih prilikah našega kmečkega življa. Ne storili bi prav, ako bi se vrgli samo na popularizacijo higiene in zdravstva na vasi, obenem pa ne posegli v ekonomski sistem naše vasi.

Jurančič Josip

NAŠI DELOVNI PROBLEMI

Nova slovenska bolnica.

»Zato da more človek uživati zaklade prirode, je dolžen biti zdrav, močen in pameten.« (Pavlov fiziologom 1935. l. v Detskem selu.)

Zdravje je smoter in osnovno gibalno vseh prizadevanj, ki se na prvi videz tičejo bolezni. Manjša pažnja, posvečena boleznim, nikakor ne govori za to, da je zdravje večje. Ko pred sto leti v Srbiji skoraj ni bilo doma, v katerem bi ne ležal malaričen bolnik, je po uradnih poročilih o zdravstvenih prilikah veljala »Bogu hvala, sve je zdravo i veselo«. To je pomenilo, da trenutno ni razsajala niti kolera niti kuga. Nasprotno so povojna poročila glavnih zdravstvenih ustanov v državi prikazovala resnično in nevarno škodo od malarije za ves narod najbolj prepričevalno takrat, ko je bila borba proti malariji v Srbiji najobsežnejša in najuspešnejša. Vsi veliki naporji za zdravje iz časov, ko je dajal smernice socialno-medicinski akciji na jugu in vzhodu naše države še dr. Andrija Štampar, so ostali med nami za čudo nepoznani in neupoštevani. Malarije nismo imeli in je tudi nimamo. Bog ve, ali naj ne velja zato v naši deželi kot v Srbiji v zlatih časih kralja Miloša »Bogu hvala...«?

Resnična vsebina in pravi pomen danes najbolj naglašene zdravstvenega vprašanja Slovenije, vprašanja nove ljubljanske bolnice, govori drugače. Ne gre namreč za eno samo javno zgradbo, ki je Ljubljani nujno potrebna. Z akcijo za to zgradbo je posredno in neposredno načet važen problem: problem zaščite in izboljšanja zdravja v Sloveniji. No-